

مقایسه مدل‌های حسابرسی متداول

نویسنده: مدیا شافی محمد

مترجم: قاسم یولو

با

مدل حسابرسی اسلامی

مقدمه

در این مقاله مدل‌های حسابرسی متداول با مدل حسابرسی اسلامی مقایسه می‌شود. بارها از رسانه‌های جمعی داخلی و خارجی خبر ورشکستگی شرکت‌هایی را می‌شنویم که صورتهای مالی آنها توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ چند ملیتی حسابرسی شده است. مقاله حاضر در پی یافتن پاسخ این سؤال است که: "آیا امکان داشت این شرکتها در صورت بهره‌گیری از ارزشهای والای اسلامی در آئین رفتار حرفه‌ای حسابرسان خود، از چنین معضلی رهایی یابند و عملیات خود را به نحو رضایتبخشی پیش ببرند؟"

(ب) اهداف

حسابرسی برای قادر ساختن حسابرسان به ارائه اظهارنظر در رابطه با صورتهای مالی به صاحبان واحد تجاری و سایر افراد ذینفع انجام می‌شود. حسابرسی اساساً به دنبال تعیین این موضوع است که آیا صورتهای مالی، تصویر درست و منصفانه‌ای درباره وضعیت و عملکرد مالی واحد تجاری را نشان می‌دهد یا خیر. به طور خلاصه، هدف اصلی حسابرسی متداول ارتقای سطح مقبولیت مجموعه صورتهای مالی منتشره در بین افرادی است که صورتهای مالی برای مقاصد آنها منتشر شده است.

(ج) اهمیت حسابرسی مستقل

طبق نظر واتز و زیمرمن

(Watts and Zimmerman, ۱۹۸۳)، حسابرسی

سیستمهای حسابرسی

متداول

(الف) تعریف

حسابرسی متداول می‌تواند به عنوان "رسیدگی دقیق و موشکافانه حسابرسان (حسابرسان) نسبت به صورتهای مالی تهیه شده توسط اشخاص ثالث" تعریف شود. در اکثر موارد، حسابرسان همان حسابدار رسمی یا فردی است که توسط هیأت تشخیص صلاحیت برای انجام وظیفه حسابرسی مجاز شناخته شده است. در ادبیات، این وظایف تحت عناوینی مانند حسابرسی مستقل یا اطمینان بخشی مورد اشاره قرار می‌گیرد و در این مقاله نیز این واژه‌ها معادل هم استفاده شده است.

هدف اصلی

حسابرسی متداول

ارتقای سطح مقبولیت

مجموعه صورتهای

مالی منتشره در بین

افراد است که

صورتهای مالی برای

مقاصد آنها منتشر شده

است.

مستقل نقش مهمی را در امور تجاری ایفا می‌کند. در بسیاری از کشورهای غربی، قوانین و مقرراتی وجود دارد که حسابرسی شرکت‌های با مسئولیت محدود را الزامی می‌کند. علاوه بر این، آنان معتقدند که به دلیل کارایی حسابرسی در کاهش هزینه‌های فرایند انعقاد قراردادهای شرکت، حتی در صورت عدم الزام حسابرسی، بازهم شاهد انجام حسابرسی خواهیم بود. هزینه انعقاد قراردادها به تمام هزینه‌هایی اشاره دارد که در زمان انجام مبادله با واحد اقتصادی ایجاد می‌شود. بدون انجام حسابرسی مستقل، صحت و دقت اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی شرکت می‌تواند مورد سؤال واقع شود. استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی (از جمله سهامداران) ممکن است در اثر اشتباه‌های موجود در صورت‌های مالی حسابرسی نشده گمراه شوند اشتباه‌هایی که از سهل‌انگاری، تقلب و قصور تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی در رابطه با بکارگیری اصول حسابداری ناشی می‌گردد. این دیدگاه توسط جنسن و مک‌لینگ (۱۹۷۶) Meckling Jensen and (Jensen and) که ابراز کرده اند وظیفه حسابرس مستقل، نظارت بر عملکرد مدیریت از جانب سهامداران است، تقویت شده است. ضمن اینکه از جانب مدیریت نیز، حسابرس مستقل در راستای اطمینان بخشی نسبت به کارایی آنها در اداره امور شرکت نزد گروه‌های مختلف سهامداران تلاش می‌کند.

(د) ویژگی‌های حسابرسان

ویژگی‌های فردی که حسابرس باید دارای آنها باشد عبارتند از:

- ۱- آموزش و مهارت - فردی که می‌خواهد به عنوان حسابرس انجام وظیفه کند، باید آموزش کافی دیده، تجربه زیادی اندوخته باشد. صرف داشتن شرایط لازم و عضویت در مجامع حرفه‌ای برای ایفای وظیفه حسابرسی کافی نیست بلکه این موارد باید از طریق کسب تجربه عملی به دست آید. این یکی از ویژگی‌هایی است که در استانداردهای

حسابرسی مورد تأکید قرار گرفته است.

۲- استقلال - حسابرسان در همه موارد ملزم به حفظ استقلال خود می‌باشند. آنان نباید برای ارائه گزارش‌های اشتباه و گمراه‌کننده تحت تأثیر دیگران قرار گیرند. حسابرس به منظور حفظ استقلال خود در حین انجام وظایفش، باید دو موضوع مهم را بخاطر داشته باشد که عبارتند از درستکاری و اجتناب از وضعیتهایی که می‌تواند استقلال حسابرس را خدشه‌دار کند و منجر به ایجاد تعهد برای حسابرس در مقابل صاحبکار، مدیریت یا مالکان شود. علاوه بر موارد فوق حسابرس باید همواره صادق، جسور و بی‌باک باشد و توانایی قضاوت درست را داشته باشد. علاوه بر خدمات حسابرسی، حسابرسان ممکن است خدمات غیرحسابرسی همانند مشاوره نیز ارائه دهند. در چنین وضعیتی، حسابرسان باید مراقب باشند استقلالشان خدشه‌دار نشود. در مؤسسات حسابرسی بزرگ چند ملیتی معمولاً بخش‌های جداگانه‌ای در مؤسسه برای ارائه خدمات حسابرسی و غیرحسابرسی وجود دارد. این تفکیک وظایف به منظور کمک به حفظ استقلال حسابرسی صورت گرفته است.

۳- ویژگی‌های عمومی - حسابرس در حین انجام وظایف خود مجبور است با دیگران در تعامل باشد. بنابراین مهارت‌های برقراری روابط برای قادر ساختن او جهت جلب همکاری صاحبکار و حفظ روابط با صاحبکار در سطح مناسب از اهمیت خاصی برخوردار است.

(ه) کاستیهای حسابرسی متداول

سان فرانیسکو کرونیکل در گزارش خود درباره مرور وقایع سال ۲۰۰۲، سال مذکور را به عنوان سال وحشت برای حرفه حسابداری نام نهاد. زیرا چهره حسابداران و حسابرسان در این سال در سایه بحران‌های عظیمی همچون انرون، ورلدکام، تایکو، ویواندی و گلوبال کروسینگ که بجز نامشان چیز دیگری از آنها بجا نمانده است، مخدوش

حسابرسان در همه موارد ملزم به حفظ استقلال خود می‌باشند. آنان نباید

برای ارائه گزارش‌های اشتباه و گمراه‌کننده تحت تأثیر دیگران قرار گیرند.

شد. جالب تر اینکه شرکت‌های مذکور که زمانی جزء بهترین شرکتها بشمار می آمدند، توسط یکی از مؤسسات حسابرسی پیشرو در امریکا یعنی مؤسسه حسابرسی آرتور اندرسون حسابرسی می شدند. در نتیجه این بحرانها، کنگره امریکا قانون ساربنیز-اکسلی (Sarbanes-Oxley Act) را تصویب نمود و به موجب آن ارائه بسیاری از خدمات غیرحسابرسی که قبلاً به طور رایج توسط پنج بزرگ انجام می شد، محدود گردید. علاوه بر این، حوادث مذکور منجر به ترک صحنه توسط آرتور اندرسون شد. به طور مشابه، در دیگر کشورهای غربی نیز شاهد گزارش تعداد زیادی از موارد ورشکستگی شرکتهایی هستیم که صورتهای مالی آنها توسط یکی از مؤسسات حسابرسی بزرگ چند ملیتی که در حال حاضر اصطلاحاً چهار بزرگ نامیده می شوند، حسابرسی شده است. آلیری (O'leary, 1999) در مقاله خود تعدادی از شرکت‌های معظم استرالیایی در حال ورشکستگی را که صورتهای مالی آنها توسط یکی از چهار مؤسسه حسابرسی بزرگ چند ملیتی حسابرسی شده، برشمرده است.

مجله ورلد اکانتینگ رپورت در شماره اوت و سپتامبر ۱۹۹۴ به نقل از بکمن (Beckman, 1999) نوشته است موارد مشابه زیادی در ارتباط با مؤسسات حسابرسی در ایالات متحده، کانادا، انگلستان و ایتالیا وجود دارد که حسابرسان مجبور به پرداخت میلیونها دلار غرامت به صاحبکاران خود در اثر قصور در انجام وظایف خود به عنوان حسابرسان مستقل شده‌اند. در سال ۱۹۹۵، یکی از بانکهای پیشرو در انگلستان بنام برینگس بانک پی ال سی که مشتریان آن خانواده سلطنتی بریتانیا بود، علی رغم حسابرسی صورتهای مالی آن توسط یکی از مؤسسات حسابرسی بزرگ چند ملیتی ورشکست شد.

به نظر می رسد این مشکل در منطقه آسیا نیز به همین صورت در حال گسترش است.

در سال ۱۹۹۹ یکی از شرکت‌های پذیرفته شده در تالار اصلی بورس هنگ کنگ به نام کانگ نان هلدینگ علی رغم حسابرسی صورتهای مالی آن توسط یکی از مؤسسات حسابرسی پیشرو در هنگ کنگ یعنی دیلویت تاش توماتسو ورشکست شد. همچنین در تایلند نیز فعالیت یکی از شرکای ارشد شعبه محلی دیلویت توسط کمیسیون اوراق بهادار تایلند به دلیل قصور و سهل انگاری که منجر به ورشکستگی یکی از صاحبکارانش شد، به حالت تعلیق درآمد. همین طور فعالیت یکی از حسابرسان مؤسسه حسابرسی آرتور اندرسون در تایلند نیز به دلیل قصور در انجام وظایف خود با مراقبت و پشتکار لازم به حالت تعلیق درآمد. آئین رفتار حرفه‌ای متعالی یکی از موارد مهم در آموزش حسابرسان مستقل است. تحقیق انجام شده توسط الیری و کاتر (O'Leary and Cotter, 1999) در سال ۱۹۹۹ به طور همزمان در استرالیا و ایرلند بر روی دانشجویان سال آخر دانشگاههای این دو کشور، حاکی از آن بود که ۵۸٪ از دانشجویان ایرلندی و ۲۲٪ از دانشجویان استرالیایی برای ارتکاب اعمال متقلبانه آمادگی داشتند. در ضمن ۵۶٪ از دانشجویان ایرلندی و ۲۸٪ از دانشجویان استرالیایی خود را برای تقلب در امتحان پایان سال آماده کرده بودند. از مطالب فوق کاملاً روشن است که ضعفهای اساسی در روشهای آموزش حسابرسان آینده با بهره‌گیری از مدل‌های حسابرسی متداول وجود دارد. در تمام نمونه‌هایی که قبلاً در مورد قصور و تقلب مطرح شد اولین سؤال قابل طرح، در خصوص کارایی مدل‌های متداول حسابرسی است: آیا امکان داشت شرکت‌های یاد شده در صورتی که حسابرسی آنها توسط حسابرسان آموزش دیده با بهره‌گیری رویکردهای مبتنی بر ارزشها و اصول اخلاقی مورد حمایت اسلام انجام می شد، از چنین معضلاتی رهایی یابند؟

برای پاسخ به این سؤال قبل از نتیجه‌گیری

روشن است

که ضعفهای

اساسی در روشهای

آموزش حسابرسان

آینده با بهره‌گیری

از مدل‌های حسابرسی

متداول

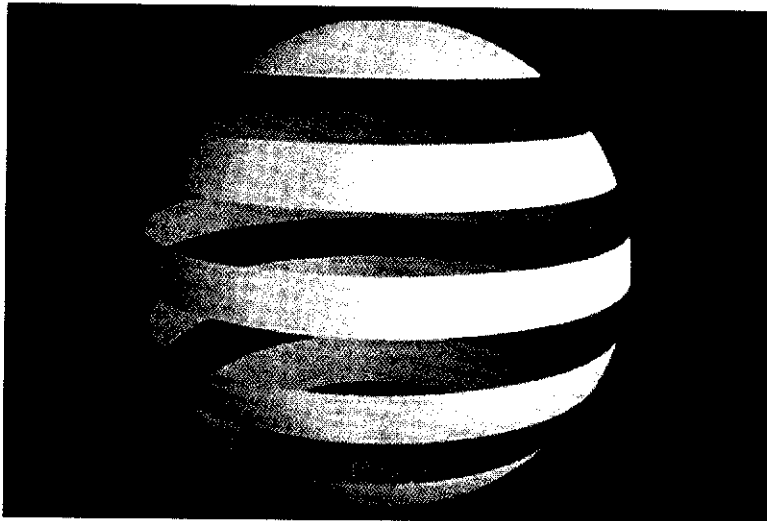
وجود دارد.

در مورد برتری مدل حسابرسی اسلامی یا پیشنهاد گزینه‌های دیگر، لازم است ابتدا با ویژگی‌های اصلی مدل حسابرسی اسلامی آشنا شویم.

تاریخچه اولیه حسابرسی در اسلام

طبق نظریه عطیه، (Atiyah, ۱۹۹۸) دانش حسابداری با تمام شاخه‌های مختلفش از تمدن اسلامی نشأت گرفته است. این مورد شامل حسابداری ملی و بودجه ریزی حسابداری فعالیت‌های تجاری و حسابداری مالیات‌ها از جمله زکات و سایر اشکال خراج و همچنین سیستم نظارت و کنترل حسابهاست که امروزه اصطلاحاً به آن حسابرسی گفته می‌شود.

حکومت اسلامی در سال ۶۲۲ میلادی تاسیس گردید و زکات در سال ۶۲۳ میلادی بر مسلمانان واجب شد. وضع زکات، تاسیس دیوان (نهادهی که حساب زکات را نگهداری می‌کند) و تهیه سوابق، ثبت‌ها و گزارش‌های حسابداری را ضروری می‌ساخت. این ثبت‌ها در طول حکومت عباسیان بین سالهای ۷۵۰ تا ۸۴۷ که طی آن هفت تخصص حسابداری به رسمیت شناخته شد در عمل به اجرا درآمد. حسابرسی (بررسی دفاتر) نقش بسیار مهمی در حکومت اسلامی ایفا می‌کرد و به عنوان یکی از ارکان‌های تخصصی حسابداری محسوب می‌شد. همان گونه که توسط ال‌کالکشندی (Al-Kalkashandy, ۱۹۱۳) نقل شده و زید (Zaid, ۲۰۰۰) نیز به آن اشاره داشته، مسئولیت بررسی کننده عبارت بود از کنترل آنچه که در دفاتر نگاشته شده بود. رئیس دیوان، مسئولیت انتصاب افراد برای بررسی دفاتر را به عهده داشت. شخصی که به این سمت منصوب می‌شد باید مسلط به

زبان (عربی)، حافظ قرآن، باهوش و زیرک و امین می‌بود و از خصوصیات و پیش‌شماره‌داری پرهیز می‌کرد. زمانی که بررسی کننده نسبت به محتوای دفاتر مورد بررسی متقاعد می‌شد، او باید دفاتر را به علامت متقاعد شدن وی نسبت به محتوای آن امضا می‌کرد.

الف- تعریف و هدف حسابرسی در اسلام

حسابرسی در اسلام دارای تعریفی فراگیر بوده و عبارت از محاسبه، کنترل و نظارت بر کار و اعمال فرد هم در رابطه با کار وی در زمان تهیه حسابها و هم در رابطه با کردار نیک وی است، تا اطمینان حاصل شود هر دوی آنها کامل و صحیح بوده است و سپس همان گونه که وعده داده شده، توسط خداوند قادر و توانا به وی جزا و پاداش داده می‌شود.

هدف حسابرسی و کنترل در اسلام، رسیدگی به مراحل پیشرفت یک کار خاص یا یک پروژه تکمیل شده است. سایر اهداف مربوط شامل اصلاح اشتباهها، اعطای پاداش به نیکوکاران و مبارزه‌کنندگان با ظلم

حسابرسی در اسلام دارای تعریفی فراگیر بوده و عبارت از محاسبه، کنترل و نظارت بر کار و اعمال فرد هم در رابطه با کار وی در زمان تهیه حسابها و هم در رابطه با کردار نیک وی است،

و اینکه برای انسان بهره‌ای جز سعی و کوشش نیست، و اینکه تلاش او به زودی دیده می‌شود، و سپس به او جزای کافی داده خواهد شد.
(سوره النجم، آیات ۳۹ تا ۴۱)

و ظالمان می‌باشد. این موضوع در قرآن به شرح زیر مورد تأکید قرار گرفته است:

ب- مراحل نظارت و سرپرستی

با توجه به اهداف فوق، حسابرسی در اسلام بعد نظارت را در سه سطح به شرح زیر مورد تاکید قرار داده است:

۱- خود نظارتی

۲- نظارت داخلی

۳- نظارت بیرونی

اگرچه ممکن است تکنیکهای متفاوتی در هر یک از این سطوح وجود داشته باشد، اما در کل حسابرسی اسلامی درباره سه سطح نظارت مورد اشاره در فوق گردش می‌کند. بنابراین حسابرسی مبتنی بر مدل اسلامی در سه مرحله به شرح زیر مورد بحث قرار می‌گیرد:

(۱) مرحله اول: خودنظارتی (خود کنترلی)

این موضوع به تلاشهای اصلاح گرایانه اشاره دارد که از درون (وجدان یا ضمیر) انسان نشأت می‌گیرد. اسلام اهمیت زیادی برای این بعد نظارتی قائل است و از نظر اسلام این عامل، به عنوان مهمترین عامل کنترلی در درون هر یک از حسابرسان می‌باشد.

این مفهوم کنترل یا نظارت تحمیلی از طریق ضمیر باطنی فرد در اثر پرهیزکاری و زهد در ادبیات اسلامی اصطلاحاً مراقبت نامیده می‌شود. طریقی که یک حسابرس مسلمان برای نائل شدن به این مقصود (مراقبت) می‌پیماید، در این جمله نهفته است: "خودتان را اصلاح کنید قبل از این که شما را اصلاح کنند و اعمال خود را بسنجید قبل از این که اعمال شما را بسنجند."

اسلام چند راه یا روش خودکنترلی را به منظور رعایت الزامات هدایت زندگی فرد بر اساس تعالیم الهی ارائه کرده است. مسلمان همواره باید به خاطر داشته باشد که هدف اصلی از آفرینش وی تسلیم او در برابر اراده قادر مطلق است. هر مسلمانی باید بکوشد تا پرهیزکاری پیشه کند و همواره و در همه حال از پروردگاری که به همه امور عالم است، اطاعت کند. این عمل مطابق آیه زیر از قرآن کریم است:

(خداوند)

چشمهایی را که به
خیانت می‌گردد و آنچه را که

در سینه‌ها پنهان می‌دارند، می‌داند.
(سوره مومن - آیه ۱۹)

(۲) مرحله دوم - نظارت داخلی (بازرسی توسط افراد ذیصلاح)

این نوع کنترل توسط افراد درون سازمانی که به هیچ وجه با کار یا پروژه مورد نظارت درگیر نیستند، انجام می‌شود و هم به کنترل داخلی و هم به کنترل خارجی اشاره دارد. مفاد آیه زیر بر ضرورت وجود این نوع کنترل تاکید دارد:

باید از میان شما،

جمعی دعوت به نیکی و امر
به معروف و نهی از منکر کنند
و آنها همان رستگار اندند.

(سوره آل عمران - آیه ۱۰۴)

خودتان را
اصلاح کنید
قبل از این که
شمارا اصلاح کنند و
اعمال خود را
بسنجید قبل از این
که اعمال شمارا
بسنجند.

(به او می‌گوییم):

"کتابت را بخوان.

کافی است که امروز خود حسابگر
خویش باشی."

(سوره الاسرا - آیه ۱۴)

خداوند در قرآن کریم به این موضوع اشاره کرده است:

هر کسی به خاطر اعمالش مورد بازخواست قرار می‌گیرد. این مورد به خودکنترلی و فرمانبرداری افراد اشاره دارد که از خداوند می‌هراسند. این تعالیم مسئولیت پذیری شخصی افراد بر مبنای اخلاق اسلامی که حاکی از انجام کارهای نیک و پرهیز از کارهای زشت و ناپسند است، استوار می‌باشد.

وظایف شغلی در اسلام آنچنان مورد تأکید و قرار گرفته که قبول هر شغلی باید همواره همراه با مسئولیت‌پذیری باشد. علاوه بر این، حس تعاون و تعامل با یکدیگر در این مسیر از اهمیت والایی برخوردار است که در قرآن به شرح زیر مورد تأکید واقع شده است:

و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید و (هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید، و از (مخالفت) خدا بپرهیزید که مجازات خدا شدید است. (سوره المائده- آیه ۲۵)

(۳) مرحله سوم: نظارت بیرونی

نظارت بیرونی به حسابرسی یا کنترل کار یک فرد توسط فرد دیگر از تمام جنبه‌ها اشاره دارد. این نوع نظارت از کنترل‌های مهم جهت کوشش در راستای اثبات ارزش‌های به شمار می‌رود. هدف این نوع نظارت کشف اشتباهها و موارد حذف شده یا از قلم افتاده، اصلاح آنها، سعی در پیشگیری از تکرار آنها در آینده تا حد ممکن است. در راس تمدن اسلامی دایره‌ای که اصطلاحاً دیوان (الحسابه) نامیده می‌شد به منظور نظم‌دهی و سرو سامان دادن به امور اطمینان بخشی در مورد حسن کردار هر یک از افراد جامعه اسلامی ایجاد شد. سنت پیامبر اکرم (ص) هم در رابطه با فعالیت‌های تجاری و هم در رابطه با رسیدگی به وصول زکات جهت حصول اطمینان از عدم سرپیچی متولیان امور از مقررات و رعایت عدالت توسط آنها، مبنای قضاوت دیوان واقع می‌شد.

(د) ویژگی‌های حسابرسی اسلامی

اسلام رهنمودهای متعددی درباره روابط اخلاقی حاکم بین انسانها و انجام معاملات به نحو مناسب ارائه کرده، به گونه‌ای که برای بیش از چهارده قرن کاملاً رضایتبخش و متقاعدکننده بوده است. قواعد و رهنمودهای اخلاقی برای حساب‌برسان در غرب از سده قبلی وضع شده در حالی که در

مقصود اصلی نائل شدن به سعادت و رستگاری در این جهان و آخرت است. امت اسلامی رستگار، متحد مطمئن، قوی و یکپارچه است چون همه را به انجام اعمال نیک و صالح فرامی‌خواند و آنها را از کارهای ناشایست منع می‌کند.

دومین مرحله نظارت داخلی به منظور محافظت از داراییها و حصول اطمینان نسبت به این موضوع است که تمام سوابق کامل و قابل رسیدگی هستند. اسلام رهنمودهای مناسبی برای دستیابی به این اهداف ارائه کرده است. برخی از این موارد به شرح زیر است:

● ساختار سازمانی مناسب

این موضوع به ساختار وظایف اداری در داخل یک سازمان اشاره دارد به گونه‌ای که کار فرد فرمانبردار (زیردست) توسط مقامات دیگری که مسئولیت سنگین‌تری برعهده دارند، در قالب نظارت داخلی کنترل شود. این شیوه سرپرستی و نظارت توسط حضرت علی بن ابیطالب (ع) در نامه‌ای که به مالک اشتر والی مصر نوشته شده، به این شرح مورد توجه واقع شده است: "کار آنان (زیردستان) را کنترل کن و سرپرستانی را از میان افراد درستکار برای نظارت بر کار آنها بگمار." این روش حسابرسی که ۱۴۰۰ سال قبل در اسلام بکار گرفته شده است امروزه در سیستم حسابرسی متداول، کنترل داخلی نام گرفته و از طریق تفکیک وظایف اجرایی می‌شود.

● تقسیم کار، تخصص‌گرایی و

مسئولیت‌پذیری

مرحله بعدی نظارت داخلی، تقسیم کار، تخصص‌گرایی و تعیین مسئولیتهاست. تقسیم کار باید به نحو منصفانه انجام شود. اسلام به مسئولیت‌پذیری در انجام وظایف اهمیت زیادی قائل است. پیامبر اکرم (ص) به امت خود می‌فرماید: "هریک از شما مثل شبانانی هستند که نسبت به گله خود مسئولیت دارند." این نگرش نسبت به انجام

◀ اسلام این گونه رهنمودها ۱۴ قرن قبل ارائه شده است.

از جمله رهنمودهای اخلاقی مقرر در اسلام شامل موارد زیر است:

۱- حسابرس باید دارای ویژگی درستکاری و اخلاق حسنه باشد،

۲- حسابرس باید در زمینه کاری که می‌خواهد انجام دهد، از دانش و مهارت کافی برخوردار باشد،

۳- حسابرس باید دارای خصائل نیک مثل بردباری، عطوفت، صداقت و امانتداری باشد که ریشه تمام آنها تقوی است،

۴- حسابرس باید منافع عمومی را بر منافع شخصی و خصوصی ترجیح دهد،

۵- حسابرس باید از لحاظ ظاهری و واقعی مستقل باشد و از اعمالی که استقلال وی را خدشه دار می‌کند، بپرهیزد،

۶- حسابرس باید کار خود را با پشتکار، دلگرمی، دقت و تیزبینی انجام دهد،

۷- حسابرس باید فردی جدی باشد و نباید به سادگی تحت فشار یا نفوذ دیگران تسلیم شود، و

۸- حسابرس باید رازدار باشد و اسرار پروژه‌ها و واحدهای تجاری که توسط او حسابرسی می‌شوند، را حفظ کند.

(ه) گردآوری شواهد

علاوه بر سه مرحله نظارت که قبلاً در مورد آنها بحث شد گردآوری شواهد در طول فرآیند حسابرسی نیز توسط فقها مورد اشاره واقع شده است. فرآیند حسابرسی و کنترل حسابها مستلزم گردآوری شواهد غیرقابل انکار است. به همین دلیل محتسبان تاحد ممکن به گردآوری شواهد ملزم هستند.

همچنین آنها به منظور حصول اطمینان نسبت به عدم وجود سود دستکاری شده و ساختگی به اثبات شواهد ارائه شده ملزم می‌باشند. فقها تفاسیر متعددی را در رابطه با روش اثبات شواهد ارائه داده‌اند که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- تایید وجود دارایی ثبت شده در دفاتر از طریق مشاهده عینی،

۲- تایید وجود دارایی ثبت شده در دفاتر از طریق مشاهده عینی،

۳- تایید وجود دارایی ثبت شده در دفاتر از طریق مشاهده عینی،

۲- بررسی مستندات جهت تایید صحت ادعای مالکیت بر داراییهای ثبت شده در دفاتر.

۳- بررسی دقیق حسابها به منظور حصول اطمینان از رعایت انصاف در مورد اشخاص و جامعه.

۴- حصول اطمینان نسبت به استقرار کنترلهای داخلی جهت انجام کار از طریق تفکیک مناسب وظایف.

۵- حصول اطمینان نسبت به کنترلهای اعمال شده بر منابع درآمدی برون سازمانی از طریق بررسی و تایید صحت مستندات و مدارک موید و دیگر شواهد.

۶- مقایسه روند معاملات و همچنین نحوه ثبت آنها از طریق بحث و گفتگو با حسابرسان قبلی و مراجعه به نظرات ارائه شده توسط آنها در گزارش حسابرسی، و

۷- مقایسه اعتبار داده‌ها و معاملات جاری با داده‌ها و معاملات مشابه ثبت شده در دوره‌های قبل به منظور تایید همبستگی و ارتباط آنها با یکدیگر (بررسیهای تحلیلی).

(و) گزارش حسابرسی

حسابرس در زمان تکمیل کار خود باید گزارش حسابرسی خود را ارائه دهد. گزارش حسابرسی باید درست و صحیح باشد و نباید تخلفات و اعمال غیرقانونی را پنهان نماید. این موضوع مطابق آیات زیر است:

حسابرس در زمان تکمیل کار خود باید گزارش حسابرسی خود را ارائه دهد. گزارش حسابرسی باید درست و صحیح باشد و نباید تخلفات و اعمال غیرقانونی را پنهان نماید. این موضوع مطابق آیات زیر است:

حسابرس در زمان تکمیل کار خود باید گزارش حسابرسی خود را ارائه دهد. گزارش حسابرسی باید درست و صحیح باشد و نباید تخلفات و اعمال غیرقانونی را پنهان نماید. این موضوع مطابق آیات زیر است:

شهود نباید به هنگامی که آنها را (برای شهادت) دعوت می‌کنند، خودداری نمایند یا شهادت را کتمان کنند، و هرکس چنین کند، قلبش گناهکار است و خداوند به آنچه انجام می‌دهید، داناست. (سوره بقره- آیات ۲۸۲ و ۲۸۳)

حسابرس باید در گزارش خود نسبت به موارد زیر اطمینان دهد:

۱- حسابرس هنگام انجام وظایفش به منظور اطمینان بخشی نسبت به صحت گزارش خود باید با مسئولیت پذیری و دقت عمل کند.

حسابرس در زمان

تکمیل کار خود باید

گزارش حسابرسی

خود را ارائه دهد.

گزارش حسابرسی باید

درست و صحیح باشد

و نباید تخلفات و

اعمال غیرقانونی را

پنهان نماید.

۲- حسابرس باید تمام عوامل مربوط تاثیرگذار بر شرکت را در گزارش خود لحاظ کند.

۳- حسابرس باید در امر گزارشگری به نحو منصفانه برخورد کند.

۴- حسابرس در گزارش خود باید نسبت به مسائل و موضوعات تاثیرگذار بر منافع عمومی توجه خاصی داشته باشد. ۵- حسابرس باید در گزارشگری خود به واقعیتها توجه کند و نباید اجازه دهد احساسات و تمایلاتش بر قضاوت حرفه‌ای او غلبه کند.

(ز) مسئولیت حسابرسان

طبق نظر فقهای اسلامی، حسابرس در قبال هر گونه وقایع ناگوار که در طول حسابرسی وی اتفاق می‌افتد مسئولیت دارد، مگر این که چنین وقایعی ناشی از اعمال عمدی کارکنان وی باشد. بر اساس نظر فقها، حسابرس به عنوان نماینده مالکان است که وظایف مشخصی را به نیابت از آنها انجام می‌دهد. حسابرسان موظفند زیانهای وارده به مالکان یا اشخاص دیگر که از سهل انگاری در انجام وظایفشان روی می‌دهد جبران کنند. همچنین مالکان حق دارند در صورت لزوم به خدمات حسابرسان خاتمه دهند.

نتیجه گیری

مسلمانان باید در کنار اعتقاد بر توحید (یگانگی خداوند تبارک و تعالی)، به شریعت اسلامی عمل و از اصول اخلاقی پیروی کنند. برای هر مسلمانی که از قرآن و سنت پیامبر پیروی می‌کند، تمام اعمال عبادت است. بر این اساس، فعالیت‌های اقتصادی و تجاری و خدمات مربوط از قبیل حسابرسی نیز نوعی عبادت است. البته به شرطی که حسابرس، اصولی را رعایت کند که از قرآن و سنت پیامبر نشأت گرفته است. این موضوع در فقه، تحت عنوان معامله یاد شده که یکی از شاخه‌های علم فقه است و دربرگیرنده شرایط انجام معاملات است. از بخشهای قبل آشکار می‌شود که حسابرسی نقش مهمی در امور تجاری و زندگی انسان

در کل ایفا می‌کند. نارساییهای سیستم حسابرسی متداول، همان‌گونه که قبلاً در این مقاله توصیف شد، حکم می‌کند که به دنبال یک سیستم جایگزین مبتنی بر مدل اسلامی جهت غلبه بر نقاط ضعف روشهای

ابعاد	سیستم متداول	سیستم اسلامی
۱- تعریف	رسیدگی موشکافانه توسط افراد تأیید شده (حسابرس) در رابطه با صورتهای مالی تهیه شده توسط اشخاص ثالث.	محاسبه، کنترل و نظارت بر کار و اعمال افراد به منظور حصول اطمینان از کمال بودن و صحت آنها در پیشگاه خداوند.
۲- هدف	قادر ساختن حسابرس در خصوص اظهارنظر نسبت به ارائه تصویر درست و متصفانه توسط صورتهای مالی.	گواهی و اعتباردهی در مورد وضعیت و حالات پروژه‌های در جریان، اصلاح اشتباهها و جزای اعمال نیک و بد.
۳- اهمیت	ایفای وظیفه مهم در امور تجاری از طریق کاهش هزینه‌های فرایند انعقاد قراردادها و نظارت بر عملکرد مدیریت.	تأکید بر سه سطح نظارت: اول: القای حس ترس از خداوند در حسابرسان. دوم: اطمینان از کمال بودن و صحت سوابق و ثبتها سوم: تأیید ارزش داراییها توسط اشخاص ثالث (حسابرس).
۴- شرایط	حسابرس باید در زمینه حسابداری، قانون شرکتها و مدیریت واحدهای تجاری، تجربه و آشنایی کافی داشته باشد. همچنین وی قبل از اینکه خدمات حسابرسی ارائه دهد، باید توسط وزیر دارایی مورد تأیید واقع شده باشد.	مدل اسلامی برای پذیرش سیستم حسابرسی مناسب تا زمانی که عملکرد آن با تعالیم مذهبی مغایر نباشد. هیچگونه محدودیتی قائل نیست.
۵- ویژگیهای حسابرسان	(۱) آموزش و مهارت (۲) استقلال (۳) ویژگیهای عمومی	(۱) اخلاق نیک و پایبندی به اصول اخلاقی (۲) دانش و مهارت (۳) ویژگیهای عمومی مثل امانتداری، صداقت و بردباری (۴) ارجحیت دادن به منافع عمومی در مقابل منافع شخصی
۶- نقاط ضعف	بسیاری از شرکتها و بانکها که اخیراً در کشورهای غربی ورشکست شده و یا در حال ورشکستگی می‌باشند.	مدل اسلامی با رویکرد نظارت سه مرحله‌ای می‌تواند بر برخی نقاط ضعف شناسایی شده در مدل‌های متداول غلبه کند.

آموزش نسل آینده حسابرسان بتواند بر برخی از نقاط ضعف سیستم حسابرسی متداول که قبلاً بحث شد، غلبه کند.

حسابرسی متداول در زمینه آموزش حسابرسان باشیم. پیشنهاد می شود سیستمی جایگزین مبتنی بر مدل اسلامی که بر سه سطح نظارت یا سرپرستی استوار است به عنوان بخشی از آموزش حسابرسان آینده استفاده شود. امید می رود این رویکرد

Referecnes

- 1) Auditing Standards for Islamic Financial Institutions (ASIFI) issued by Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI), (2000) Manama, Bahrain.
- 2) Conor O'Leary and Deroy cotter, (2000), The Ethics of Final Year Accountancy Students: An International Comparison. Managerial Auditing Journal, March 2000.
- 3) Conor O'Leary, (1999), Lessons in Litigation, Australian Audit Cases. Akauntan Nasional, October 1999.
- 4) Imam Al Ghazali, 1377h. Ehya, Ulum Al Din, Jilid 4, Kaherah, Mesir.
- 5) Jensen, M. C. and Meckling, W. H. (1979). "Theory Of The Firm: Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure". Journal of Financial Economics. October, PP. 305-360.
- 6) Michael Backman, (2000), Who Checks the Auditors?, Asia Inc, May.
- 7) Muhd Kamal Atiyah, (1993), Sistem Perakaunan Dalam Islam (terj). Cet 1. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kulala Lumpur.
- 8) Shaari Isa, (1988), Prinsip pengauditan. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia, Kulala Lumpur.
- 9) The Holy Quran: Text, Transation and Commentary by Abdullah Yusuf Ali. (1983)
- 10) Theodorus M. Tuanakotta. 1984. Audit- Panduan Untuk Akauntan Awam. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia, Kuala Lumpur.
- 11) Toshikazu Hayashi ,(1995), Perakaunan Islam Impaknya terhadap perakaunan Barat (terj). Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur. Cet 1.
- 12) Watts, R.L. and Zimmerman, J.L. (1983). "Agency Problems, Auditing And The Theory Of The Firm: Some Evidenc". Journal of Law and Economics. October, pp 613-633.
- 13) Zaid, O. A., (2000), "Were Islamic Records Precursors To Accounting Books Based On The Italian Method?" Accounting Historians Journal. June, pp 73-90.